

62 | EXPRESS | 24. lipnja 2022.

ARHIVA

**POTPUNO SMO
RESTAURIRALI
VELIKU
ČITAONICU
I POPRAVILI
SVE LOMOVE
U NAŠIM
SPREMIŠTIMA**

Razgovarala **NINA OZEGOVIĆ**
Fotografirala **SANDRA ŠIMUNOVIĆ/PIXSELL**

CARSTVO

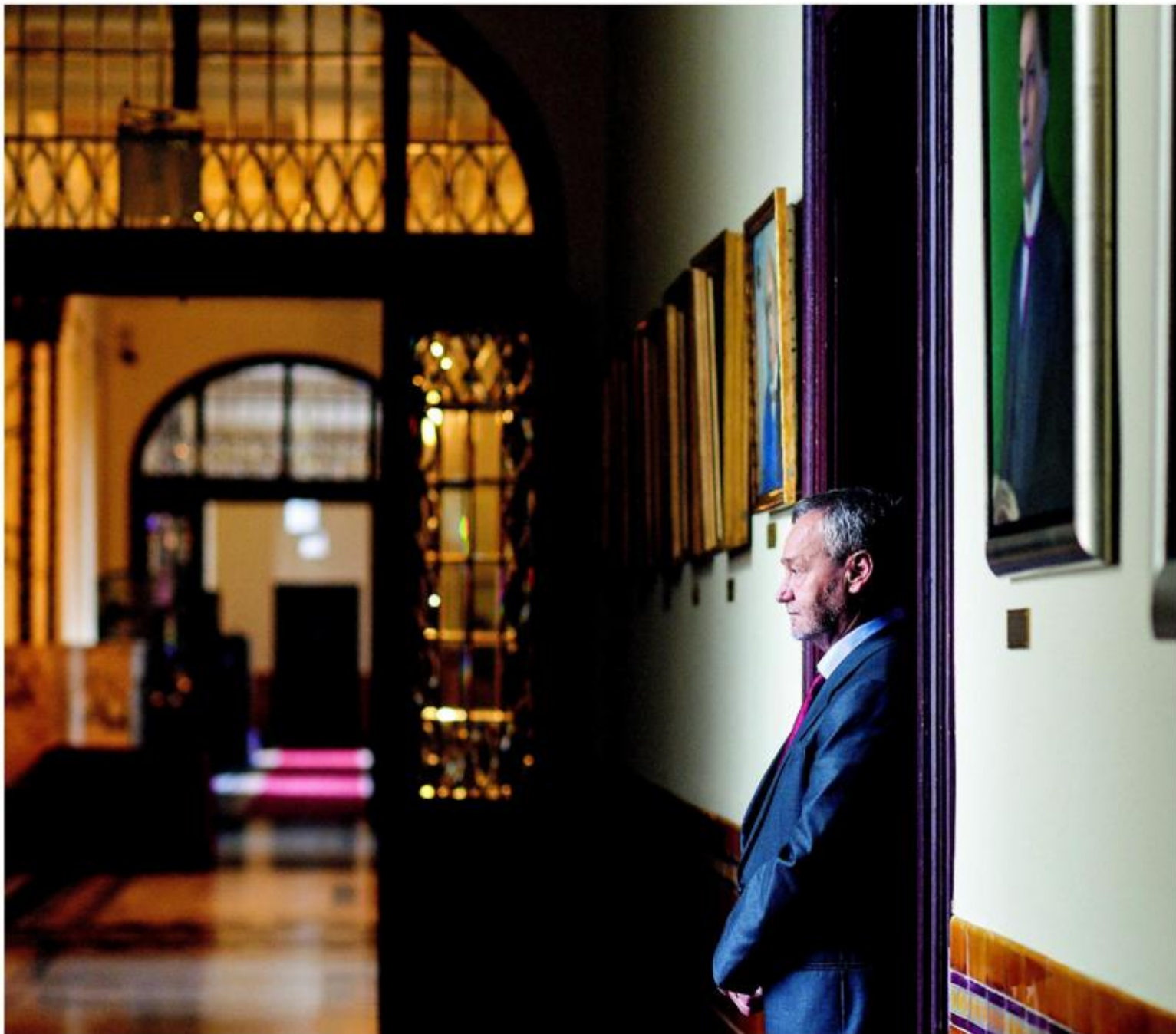
Hrvatski državni arhiv, smješten u velebnoj palači Rudolfa Lubinskog, jedina je zgrada u Zagrebu koja je pod vodstvom njezina ravnatelja Dinka Čuture, povjesničara i političara, potpuno obnovljena nakon stradanja u potresu

U

Nastavak na sljedećoj stranici →

Najstariji dokument je Oporuka opatice Agape iz Zadra, pisan latinskim jezikom, iz 10. stoljeća, kćeri za

Hrvatski državni arhiv, smješten u velebnoj palači Rudolfa Lubinskog, jedina je zgrada u Zagrebu koja je pod vodstvom njezina ravnatelja Dinka Čuture, povjesničara i političara, bivšeg vijećnika i saborskog zastupnika te jednog od osnivača HDZ-a, potpuno obnovljena nakon stradanja u potresu, što je samo po sebi vijest dana. Čutura je, uz to, i znanstvenik - doktorirao je na liku i djelu Stjepana Sarkotića te objavio knjigu, a od prošlog tjedna je i autor dokumentarne, multimedijalne i interaktivne izložbe "Franjo Tuđman - utemeljitelj moderne Hrvatske", koja je otvorena u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku. S Čuturinom smo razgovarali o pomacima koji su se dogodili toj

instituciji tijekom njegova mandata, od obnove zgrade do digitalizacije arhivske građe.

Express: Kad ste došli kao ravnatelj u Hrvatski državni arhiv, kakvu ste situaciju zatekli i što ste prvo pokrenuli? Što smatrate svojim uspjesima tijekom ovih pet godina?

Kad sam došao u Arhiv, ništa mi nije

bilo novo jer sam u čitaonici boravio tjednima istražujući arhivsko gradivo te pišući stručne i znanstvene radove te svoj doktorat, koji sam napravio najviše na temelju građe u Zagrebu i Beču. Ljudi iz Arhiva znali su me kao korisnika, arhivska problematika mi je poznata jer sam povjesničar i zapravo mi je bilo drago da mi se pružila prilika da dodem

Napravili smo nova konstrukcijska pojačanja s metalnim šipkama tako da je nosač sova jači nego što je bio prije. Inače, zgrada Arhiva je unikat, najljepša kasnosecesijska zgrada u Europi

Zadarskog tribuna Dabra, u kojoj ona nabraja svoj imetak koji ostavlja samostanu sv. Krševana u Zadru.

u Hrvatski državni arhiv, koji kao matična ustanova okuplja sve državne arhive i objedinjuje njihov rad. S druge strane, tu se doista nalazi impozantno gradivo, temelj naše povijesti i kulture. Relativno brzo pomaknuli smo puno stvari, primjerice, u bivšoj vojarni Kerestinec uredili smo spremište od tisuću četvornih metara, u koje se može spremati deset tisuća jedinica. Sad sređujemo još jedno spremište iste veličine. Dakle, potpuno smo riješili problem smještaja grade. Zatim smo u potpunosti obnovili zgradu Arhiva, koja je oštećena u potresu, a ubrzanim tempom radimo na digitalizaciji grade. Na te uspjehe jako sam ponosan.

Express: Je li zgrada Arhiva znatno

oštećena u potresu? I tko je financirao obnovu zgrade?

Zgradu Arhiva obnovili smo sredstvima iz europskih fondova, a dijelom je troškove pokrilo i Ministarstvo kulture i medija. Radovi su sveukupno stajali nešto manje od tri milijuna kuna, što nije puno za tako veliki zahvat. Inače, zgrada Arhiva je unikat, najljepša kasnosecesijska zgrada u Europi, koju je projektirao Rudolf Lubinsky, a uz to je i prva armirano-betonska zgrada u Zagrebu. Zgrada je pravi arhitektonski, građevinski, majstorski i umjetnički biser. Poznata je i po sustavu dizala pomoću kojih su se knjige spuštale s petog kata u prizemlje. Postoji i mehanizam kojim se veliki kristalni lusteri mogu spustiti do poda kako bi se lakše očistili. Arhitekti i danas dolaze proučavati taj mehanizam, koji je napravljen još početkom 20. stoljeća. Dio koji drži kupolu i sove imao je ozbiljna konstrukcijska i građevinska oštećenja, a također je bila oštećena velika čitaonica, gdje su pale štukature i napukli zidovi, tako da je bila izvan funkcije. I spremišta su pretrpjela štetu. Napravili smo nova konstrukcijska pojačanja s metalnim šipkama tako da je nosač sova jači nego što je bio prije. Potpuno smo restaurirali veliku čitaonicu i popravili sve lomove u našim spremištima. Također, oličili smo cijelu zgradu. Dakle, u potpunosti smo vrlo brzo obnovili zgradu.

Express: Spomenuli ste digitalizaciju arhivskoga gradiva. U kojoj je to fazi?

Jako sam zadovoljan što smo krenuli u ozbiljnu digitalizaciju arhivskoga gradiva. Europskim novcem nabavili smo potrebne moderne i moćne strojeve za digitalizaciju i svaki dan digitaliziramo nekoliko stotina metara arhivskoga gradiva. Osmislili smo i razvili novi informacijski sustav za sve arhive. Također smo na moju inicijativu i Ministarstva kulture osnovali novi Odjel za digitalizaciju i restauraciju filmske baštine. Naime, u arhivu postoji više tisuća filmskih naslova, jer po zakonu kopija svakog filma snimljenog u Hrvatskoj mora završiti u našoj kinoteci. Kod nas se čuvaju filmovi još od Oktavijana Miletića, primjerice, njegov 'Lisinski', prvi hrvatski dugometražni igrani film, zatim radovi autora Zagrebačke škole crtanog filma, čak i prvi Maurovićevi filmovi, preko Vukotića i Mimice, koji su kasnije otišli u igrani film, pa do suvremenih filmova. Dakle, sve filmske kuće, kao što su Zora film, Croatia film i Jadran film, morale su dati kopije u Hrvatski državni arhiv, koje mi čuvamo u primjerenim uvjetima. Veliki dio tih filmova već smo digitalizirali i restauri-

rali. Do sada smo to radili 'iz usluge', uz malu pomoć HAVC-a, tj. Ministarstva kulture i medija, ali sad ćemo to raditi sami.

Express: U Hrvatskom državnom arhivu postoji više od 30 tisuća metara gradiva, između ostaloga i Zlatna bula Bele IV. Dakle, koji se najvažniji dokumenti čuvaju u Arhivu?

Volim spomenuti protonotara Josipa Kuševića, koji je 1830. godine napisao poznato djelo 'De municipalibus iuribus et statutis regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae', gdje je dokazao koristeći povijesne dokumente da Ugarska nema nikakvih prava, odnosno tobožnje ingerencije nad Hrvatskom, jer je Hrvatska oduvijek bila samostalna Kraljevina Hrvatska, Dalmacija i Slavonija. Da Kušević nije sakupio te dokumente, govore i povlastice, kako bismo to dokazali? Osim tog dokumenta, u Arhivu se nalaze svi zapisnici hrvatskih Sabora, Banske konferencije, zatim srednjovjekovne isprave, povelje, Povlastice i prava Kraljevina Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Popisi plemićkih posjeda (prije marijaterzijanskih reformi - prije regulacije županija), Dokumenti Hrvatskog kraljevskog vijeća, Ugarske dvorske komore (kolokvijalno Neoregistrata acta), Zbirka ukinutih pavlinskih i isusovačkih samostana, Zbirka glagoljskih rukopisa, kao i Zbirka rukopisa pisana na bosančici, Fondovi velikaških obitelji, razni crkveni spisi i mnogi drugi. Najstariji dokument je Oporuka opatice Agape iz Zadra, pisan latinskim jezikom, iz 10. stoljeća, kćeri zadarskog tribuna Dabra, u kojoj ona nabraja svoj imetak koji ostavlja samostanu sv. Krševana u Zadru. Također imamo brojne važne dokumente iz novog vijeka, koji se odnose na funkcioniranje Ugarske i Hrvatske u sklopu Habsburške Monarhije, koji dokazuju da je Hrvatska cijelo vrijeme imala svoju državnost, tj. izdavala je dokumente gdje je pisalo Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija. Prema tome, državnost je uvijek bila element koji nas je sačuvao od srednjeg vijeka, kad smo bili samostalna kraljevina do danas, kad smo samostalna država.

Express: U Arhivu se čuvaju i vrijedne biblioteke. Možete li nam reći koja je knjiga najvažnija, odnosno najstarija ili specifična po načinu tiska?

U arhivu čuvamo našu arhivsku biblioteku, koja ima više tisuća naslova i koja je po važnosti druga u Hrvatskoj, jer u njoj čuvamo neke važne glagoljske rukopise i inkunabule te cijenjenu Metropolitanu.

Nastavak na sljedećoj stranici →

24. lipnja 2022. | EXPRESS | 65

Platforma Možemo! je pobijedila u Zagrebu zato što se nije glasalo ZA nego protiv one str

Naime, i Kaptol je dio Hrvatskog državnog arhiva. Metropolitana posjeduje i gotovo 1600 naslova knjiga iz XVI. st., nastalih u mnogim europskim tiskarskim središtima. Posebno se razvila potkraj XVII. st., u doba biskupa A. I. Mikulića (1688. - 1694.), koji je 1692. uz katedralu dao sagraditi zgradu za knjižnicu. Knjižnica posjeduje i vrijednu zbirku bibliofila i povjesničara J. W. Valvasora, koja danas sadrži oko 1500 svezaka s više od 2600 naslova iz svih područja znanosti te malu, ali vrijednu zbirku atlasa i zemljopisnih karata. To je naša najcjjenjenija biblioteka. U knjižnici se nalazi 256 inkunabula izuzetne vrijednosti.

Express: Doktorirali ste na Stjepanu Sarkotiću, posljednjem zemaljskom poglavaru Bosne i Hercegovine. Jeste li otkrili nešto novo?

U doktoratu sam otklonio neke pogrešne stavove koji su se nametali, posebno sa srpske strane, a koji su ga u Prvom svjetskom ratu proglašavali ratnim zločincem. U tome nema ni trunke istine! Sarkotić je bio izuzetno časna osoba, intelektualac, vrhunski profesionalac, general pukovnik, dakle imao je čin koji se može dobiti samo u ratu. Borojević je bio feldmaršal, a Sarkotić general pukovnik - to su dva najviša čina u austro-ugarskoj vojsci, a čin general pukovnika mogao se dobiti jedino u ratu. Bio je izuzetno obrazovan i govorio je nekoliko jezika. Kad se čita njegov dnevnik, onda se vidi i njegov svjetonazor, a u krajnjoj liniji i njegova katolička vjera. U Prvom svjetskom ratu vodio je operaciju osvajanja Crne Gore i zato je dobio nadimak Lovčenski. Do svih tih saznanja došao sam istražujući brojnu arhivsku građu, njegov dnevnik i korespondenciju s Bečom te dokumente o svim njegovim aktivnostima u Prvom svjetskom ratu. Sve gradivo je bilo na njemačkom jeziku, tako da sam dio doktorata radio u Beču. U doktoratu sam ga prikazao kao vrsnog vojnika jer sam objelodanio dokumente i njegove vojne radove, koje je još radio kao mladi časnik, a koji nikad nisu bili objavljeni, dok sam s druge strane također otklonio neke negativne silnice i smjernice koje su potpuno neargumentirano išle prema njemu.

Express: Bili ste jedan od osnivača HDZ-a, zatim zastupnik u Skupštini grada, potom u Saboru, te kandidat za ministra kulture. Što vas je privuklo politici?

Nakon što sam diplomirao povijest i arheologiju počeo sam raditi u školi kao profesor. Zatim sam bio 1989. godine, s Karamarkom, jedan od utemeljitelja

HDZ-a na Peščenici. Već sam na prvim izborima postao predsjednik Društveno-političkog vijeća, a kad je počeo rat, bio sam šef Kriznog štaba te zapovjednik blokade vojarne Borongaj. Nakon toga sam bio više od godine dana u ratu kao zapovjednik 3. bataljuna 148. brigade. Prošao sam i Kupu, i Komarevo, i južno bojište, gdje sam 1992. godine dočekao izbore, kad su me stavili kao zamjenika Ivana Milasa. On je postao zamjenik ministra, a ja sam umjesto njega ušao u Sabor. Tako je započela moja politička karijera - praktički sam s ratišta ušao direktno u Sabor. Onda sam devet godina bio tajnik Gradskog odbora HDZ-a, potom pet godina vijećnik u Skupštini grada, a nakon toga zastupnik u Saboru u dva navrata po godinu i pol. Dakle, bio sam dosta dugo u politici, a onda me predsjednik Tudman imenovao ravnateljem Hrvatskog vojnog muzeja. Na

U Arhivu se nalaze svi zapisnici hrvatskih Sabora, Banske konferencije, zatim srednjovjekovne isprave, povelje, Povlastice i prava Kraljevina Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Popisi plemićkih posjeda...

toj funkciji prije mene su bili generali Praljak i Roso, dakle to je bilo generalsko mjesto. No Tudmanu je bilo stalo da se stvori taj muzej te mi je rekao da sam ja povjesničar, a usput i časnik pa neka idem u Vojni muzej. Na organizaciji tog muzeja počeo sam ozbiljno raditi s arhitektom Željkom Kovačićem, no tad je umro Tudman i interes za Vojni muzej nekako se izgubio. Mi smo muzej registrirali i sakupili golemo gradivo, od dokumenata preko fotografija do oružja iz Domovinskog rata i šire, ali nije došlo do stalnog postava. Ali smo napravili stalni postav u Vukovaru, dakle ipak smo nešto ostavili. Nakon što sam 13 godina bio na čelu Vojnog muzeja, došao sam u Hrvatski državni arhiv.

Express: Da ste dobili mandat kao ministar kulture, što biste mijenjali, gdje biste stavili naglasak?

Da sam dobio taj mandat, naglasak bih stavio na suglasju svih elemenata koje Ministarstvo kulture obuhvaća. Dakle, ničemu ne bih davao prednost, nego bih jednako brinuo o razvoju baštinskih ustanova, izdavačkoj djelatnosti, kazalištu i filmskoj industriji. Zato su me i predložili jer su znali da imam široke kompetencije i da sam cijeli život dolazio u doticaj sa svim tim granama. Mislim da je današnja ministrica kulture jako dobra, ona je stručna i dobro poznaje problematiku.

Express: Kao jedan od osnivača HDZ-a, možete li nam reći kako vidite današnji HDZ? Slažete li se s tvrdnjama da je današnji HDZ proeuropski orijentirana konzervativna stranka? Gdje su najveći propusti, a gdje najveći uspjesi?

Ja to vidim kao normalnu evoluciju pokreta koji je prerastao u modernu stranku. U ono vrijeme, kad smo mi osnivali HDZ, to je bio pokret nabijen emocijama u smislu zaštite države i stvaranja samostalne Hrvatske. Tad je HDZ imao samo u Zagreb 60 tisuća članova, a sveukupno 300 tisuća. Danas ih ima manje. HDZ je prošao kroz nekoliko faza, od gubitka izbora do drugih lomova, kao što je bio prisilni odlazak nekih predsjednika zbog nečasnih radnji. Dakle, doživio je nekoliko puta katarzu, ali je zbog svog ustroja, pokrivenosti i snage sve prebrodio. HDZ je izuzetno organiziran i jak u svim porama, svaka mjesna zajednica ima ogranak, ni jedna druga stranka nije tako dobro ustrojena. I to je sačuvalo HDZ. Današnji HDZ s Plenkovićem je europska stranka, koja ima važnu ulogu u Europskoj pučkoj stranci, dakle cijjenjen je u Europi. I Plenković jako dobro prezentira taj HDZ. On je moderan, obrazovan čovjek, ono što danas treba HDZ-u. Možete se ne slagati s HDZ-om i pljuvati po njemu, ali on je danas najjača stranka u Hrvatskoj, dvostruko jača od SDP-a.

Express: Kako vidite platformu Možemo! danas, godinu dana nakon osvajanja vlasti na posljednjim lokalnim izborima? Mislite li da imaju šanse na parlamentarnim izborima?

Platforma Možemo! je pobijedila u Zagrebu zato što se nije glasalo ZA nego protiv one stranke koja je do tada bila na vlasti, a Možemo! je bila opcija koja se najbolje nametnula. U Možemo! imam nekoliko jako dobrih prijatelja. Mislim da na državnoj razini nikako ne mogu pobijediti. A jesu li uspješni tijekom ove godine dana, rekao bih, uz sve uvažavanje, da više nisu nego što jesu. No svakako treba poštovati volju građana. U svakom slučaju, treba im dati vremena, jer je godina dana prekratko razdoblje.

anke, koja je do tada bila na vlasti, a Možemo! je bila opcija koja se najbolje nametnula

Kod nas se čuvaju filmovi još od Oktavijana Miletića, primjerice, njegov 'Lisinski', prvi hrvatski dugometražni igrani film, zatim radovi autora Zagrebačke škole crtanog filma, čak i prvi Maurovićevi filmovi, preko Vukotića i Mimice, koji su kasnije otišli u igrani film, pa do suvremenih filmova

24. lipnja 2022. | EXPRESS | 67